

Тологонова Г.Б.

АЙЫЛ ЖЕРГЕСИНДЕГИ СОЦИАЛДЫК ТЕҢСИЗДИКТИН КӨРСӨТКҮЧТӨРҮ (Чүй жана Ыссык -Көл облустарынын мисалында)

Тологонова Г.Б.

ПОКАЗАТЕЛИ СОЦИАЛЬНОГО НЕРАВЕНСТВА В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ (на примере Чуйской и Иссык-Кульской области)

G.B. Tologonova

INDICATORS OF RURAL SOCIAL INEQUALITY (on the example of Chui and Issyk- Kul region)

УДК: 177.5 (575.2)

Бул макалада айыл жергесиндеги социалдык тенсиздиктин негизги индикаторлору каралган. Коомдогу, өзгөчө айыл аймактарындагы социалдык теңсиздиктин жылдан жылга өсүүсүнө көптөгөн факторлор таасир берет. Социалдык теңсиздик бир коомдук организмдин ар түрдүү сегменттеринде көрүнөт: үй-бүлө, мекемелерге, ишканаларга, жана ар кандай коомдук топторду айтсак болот. Айылдардагы теңсиздикти аныктоо үчүн региондордогу айылдарга ар кандай багыттагы байкоолорду же сурамжылоолорду жана изилдөөлөрдү жүргүзүү керек. Азыркы учурда негизинен коомдогу социалдык теңсиздикти аныктоо үчүн киреше масштабы негизги көрсөткүч болуп саналат. Анткени киреше булагы өлкөнүн калкынын сатып алуу мүмкүнчүлүгүнүн негизги материалдык пайдаларынын себеби катары эсептелинет. Бул макалада социалдык тенсиздик маселеси Чүй жана Ыссык-Көл облустарынын айыл калкынын арасында жүргүзүлгөн изилдөөнүн жыйынтыктары менен анализденген. Сурамжылоого 283 адам катышкан.

Негизги сөздөр: теңсиздик, түзүлүш, коом, байлык, класс, жакырчылык, катмар, киреше, индикатор, социалдык топ.

В этой статье рассматриваю основные индикаторы социального неравенства в сельской местности. На развитие социального неравенства влияет очень много факторов, особенно в сельской местности. Можем сказать, что социальное неравенство наблюдается в разных сегментах общества: семьях, учреждениях, организациях и в разных группах. Для определения социального неравенства в селах нужно провести разного рода наблюдений или опросов и исследований. На сегодняшний день в основном масштаб дохода является одним из основным показателям для определения социального неравенства в обществе. Потому, что источник дохода является основным в материальной возможности населения. В данной статье анализируется результаты исследования социального неравенства проведенной среди местного населения Чуйской и Иссык-Кульской области. В анкетировании участвовали 283 человек.

Ключевые слова: неравенство, структура, общество, богатство, класс, бедность, слой, доход, индикатор, социальная группа.

This article covers main indicators of social inequality in rural areas. A lot of factors influence the development of social inequality, especially in rural areas. Social inequality can be observed in different segments of society: families, institutions, organizations and in different groups of society. To determine social inequality in villages, it is necessary to conduct various researches and surveys. Today, the scale of income is one of the main indicators for determining social inequality in society. Because the source of income is considered the main of the material ability of the population. This article analyzes the results of a study of social inequality among the local population of the Chui and Issyk Kul oblasts. 283 people participated in survey.

Key words: inequality, structure, society, wealth, class, poverty, layer, income, indicator, social group.

Айыл жергесиндеги социалдык тенсиздикти карап чыгуу, көйгөйлөрүн изилдеп тыянак чыгаруу өлкөбүздүн өнүгүүсүнө бирден бир таасир берүүчү актуалдуу маселелерден болуп саналат. Акыркы жылдары дүйнө жүзүндө бай жана жакыр жашоочулардын ортосундагы киреше ажырымы кыйла көбөйүүдө. Коомдогу теңсиздиктин жогорку деңгээли мамлекеттин экономикасын өнүктүрүүдө негизги кыйынчылыктарды алып келүүчү негизги факторлордун бири болуп саналат.

Айыл жарандарынын жогорку жашоо сапаты жергиликтүү коомдоштуктун туруктуу өнүгүүсүнүн өбөлгөсү жана социалдык көйгөйлөрдү жоюунун негизи болуп эсептелет. Калктын жашоосун жакшыртуу маселесинде олуттуу роль жалпы республикалык сыяктуу эле жергиликтүү, райондук бийликтерге тиешелүү болуп эсептелет. Мына ошого байланыштуу жашоо сапатын жогорулатуу максатында жергиликтүү органдардын башкы маселеси көбүнчө бизнес

жана калктын ортосундагы өнөктөштүк мамилелерин жөнгө салуусу каралат. Калктын жашоо сапатын жакшы тарабына чындап өзгөртүү, бул баарынан мурда, социалдык максаттарды ар бир адамга, ар бир үй-бүлөгө карата ишке ашыра турган жергиликтүү башкаруунун деңгээлинде гана мүмкүн деген түшүнүктү бекем орнотуу болуп саналат [1, 227-б.].

Калктын жакырчылыгы социалдык теңсиздикти жаратат [5, 129-б.].

Кирешелер боюнча теңсиздик ар түрдүү бийик тоолуу аймактардын жашоочуларынын арасында байкалат. Бийик тоолуу аймактарда бардык аймактар үчүн жалпы болгон жакырчылыктын мүнөзү даана байкалат. Бийик тоолуу аймактарда жакырчылыктын деңгээли тоо этегинде жайгашкан аймактарга салыштырмалуу бир топ жогору [2, 185-б.].

Илимпоз-кесиптештердин баасы боюнча “жашоо сапаты шаарларда жана айылдарда, тоолуу жана өрөөндүү жерлерде, республиканын Түндүгүндө жана Түштүгүндө көз көрүнөө айырмаланат”. Бийик тоолуу райондордо өтө жакыр калктын көрсөткүчү да жогору [4, 90-б.].

Учурдагы коомдун жеке жактарга карата материалдык, гендердик, технологиялык жана билим тармагындагы мүмкүнчүлүктөрдүн бирдей эмес бөлүштүрүлүүсү бул коомдогу топтордун ортосунда байкалат. Кирешелердин бирдей эместиги да өсүп жатат, анткени бай адамдар көбүрөөк каражат топтоого

мүмкүнчүлүктөрү чоң жана мүлктөн алынуучу активдери да жогорку деңгээлде болот. Бирок, алардын активдеринин көпчүлүгү акчанын эсебинен сакталып жана мамлекеттин пайдасы үчүн иштешкени байкалбайт [3, 102-б.]. Бул көрүнүш кыргыз коомунда да байкалат.

Биздин өлкөдө көптөгөн бай адамдар, алардын көпчүлүгү айыл жергесинин кулуну болсо дагы, бирок өзүнүн туулуп өскөн жерине пайда келтирбейт. Мисалга алсак бала бакча курууда, мектепти оңдоп түзөөдө, кедей-кембагалдарга аз-да болсо материалдык жактан жардам көрсөтүүгө кошкон салымы байкалбайт.

Бул статья Чуй (Аламүдүн району) жана Ыссык Көл (Түп, Ак-Суу райондору) облустарынын айыл жергесинде жашаган калктын арасында жүргүзүлгөн сурамжылоонун негизинде жазылды. Чүй облусунан 186 респондент (65,7%), ал эми Ыссык Көл облусунан 97 респондент (34,3%) катышты.

Жүргүзүлгөн изилдөөнүн жыйынтыгына таянсак респонденттер сунушталган критерийлердин баардыгын байлыктын көрсөткүчтөрү болуп саналат деп белгилешкен. 70% дан жогору «ооба» деп жооп алынган критерийлерге: бизнестин (магазин, цех ж.б.), малдын (уй, кой, эчки, жылкы, тоок ж.б) дыйканчылык кылуу үчүн жердин бардыгы жана ошондой эле билимдүүлүк кирген. Кененирээк маалымат кийинки таблицада 1 де көрсөтүлгөн.

Таблица 1

Байлыктын критерийлери

Критерийлер	Ооба	Жок
Бизнестин бардыгы (магазин, цех ж.б.)	80,3%	19,7%
Кыймылсыз мүлктүн бардыгы (уй, сарай ж.б.)	69,0%	31,0%
Кыймылдуу мүлктүн бардыгы (автомашина, мотоцикл ж.б.)	58,3%	41,7%
Малдын бардыгы (уй, кой, эчки, жылкы, тоок ж.б)	76,7%	23,3%
Дыйканчылык кылуу үчүн жердин бардыгы	76,8%	23,2%
Чет өлкөдө иштеген адамдын бардыгы (бир тууганы, баласы, ата-энеси ж.б.)	53,8%	46,2%
Ай сайын алуучу маяна, пособие, пенсиянын бардыгы	44,2%	55,8%
Билимдүүлүк	79%	21%

Кийинки суроо “Акыркы 5 жылдын ичинде сиздин айылда байлар менен жакырлардын ортосундагы ажырым кандай абалда болду деп ойлойсуз?” деген суроого респонденттер төмөндөгүдөй жооп берди. 30%га жакын респонденттер “көбөйдү” деп жооп беришти. Анын себеби катары азыркы учурда жалданып иштегендердин санынын көбөйгөнүн, дыйкандардын түшүмүнүн арзан баада сатылуусун, жумуш орунда-

рынын жоктугун, коррупциянын күчөшүн белгилешкен. Ал эми 8,3% “азаят” деп жооп беришкен. Буга себеп катары респонденттер өз оюн төмөндөгүдөй айттышкан: “өздөрү аракет кылып жакшы жашоого умтулууда”, “туугандары, балдары чет өлкөгө барып иштеп келүүдө” деген жооптор. Бирок көпчүлүк респонденттер 33,6% мурун кандай болсо эч өзгөрүүсүз ошол бойдон калды деп жооп беришкен. Кененирээк маалымат кийинки диаграммада да көрсөтүлгөн.

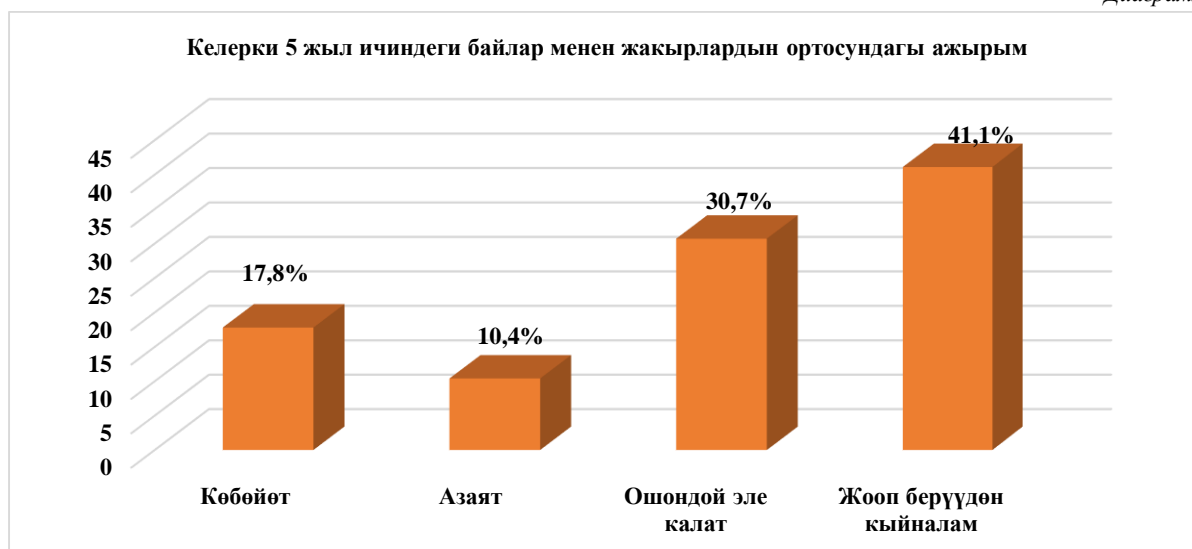
Диаграмма 1

Буга катар респонденттерге “Келерки 5 жылда байлар менен кедейлердин ортосундагы ажырым кандай болот деп эсептейсиз” деген суроо узатылган. Бул суроого респонденттердин көпчүлүк бөлүгү 41,1% “жооп берүүдөн кыйналам” деген жоопту бе-

ришкен. Ошого карабай 17,8 % “көбөйөт” деп белгилешкен. Мунун себеби катары жалданма иштегендер, үй-жайы жок адамдардын саны көбөйөт, коррупция курчуйт деген жоопторду беришкен (диаграмма 2).

Диаграмма 2

Байлар, орто камсыздалгандар жана жакырлар тобун аныктоо үчүн “Сиз Кыргызстандын калкынын көпчүлүк бөлүгүн кайсы категорияга киргизесиз” деген суроо берилген. Төмөндөгү 4-чү диаграммада

көрсөтүлгөндөй респонденттер Кыргызстандагы жашоочулардын 90,1% “орто камсыздалгандар” деп белгилешкен. Ал эми 8,8% “кедейлер”, 1,1% “жакырлар”. “Байлар” деген категорияга бир дагы жооп алынган эмес (диаграмма 3).

Диаграмма 3

Жыйынтык. Жыйынтыктап айтканда калктын арасында ар кандай катмарлар бар деп айта алабыз: жарды бай, орто - булар киреше жагынан гана каралат. Ал эми дагы калкты башка багыттар менен бөлүштүрсө болот: бийлик, кадыр-барктуулук, билим берүү, аймактык таандыктыгына, статусуна ж.б. жагдайлар боюнча. Ар бир топтомго тартылган адамдардын алынган кирешелери, иши, колдо бар ыйгарым укуктарынын көлөмү, билим деңгээли, аймактык жана уруулук таандыкка жараша алардын ээлеген көптөгөн категориялары бар. Азыркы коомдо айтылган категориялардын ар бири боюнча социалдык теңсиздик маселеси коомдогу негизги олуттуу жагдайлардын бири болуп саналат.

Демек, жогоруда айтылган көрсөткүчтөр коомдогу социалдык теңсиздик маселесинин негизги олуттуу жагдайларынын бири болуп саналат. Жогорудагы маалыматтарга ылайык социалдык теңсиздик – бул ар бир социумга ар кандай социалдык жактан маанилүү байлыктарга, жетишпеген ресурстарга жана ликвидуу баалулуктарга бирдей тартылбагандыгы болуп

саналат. Башка өлкөлөр сыяктуу эле Кыргызстандын тарыхында да байлар байыйт, эң бай деген адамдар байып кете беришет, ал эми жардылар мүмкүн болушунча жардыланат, ал эми ортоңку класстагылардыкы болсо тапкан кирешеси азаят, же өзгөрүүсүз калат.

Адабияттар:

1. Мендибаев Н. Кыргызстандын айылдарындагы жашоо сапатынын деңгээли социалдык-экономикалык – өнүгүүнүн көрсөткүчтөрү катарында. / Журнал Наука и новые технологии. - №4. - 2014. - 227-б.
2. Мендибаев Н. Кыргызстандын айыл коомдоштугундагы социалдык теңсиздиктин өңүттөрү. / Журнал Наука и новые технологии. №2. - 2015. - 185-б.
3. Проценко А. Богатые бедняки и бедные богачи. // Труд, 2013. - 102-б.
4. Эргешбаев У.Ж. Миграционные процессы в Кыргызстане и их социально-экономические последствия. - Москва, 2009. - 90-б.
5. Эркинбеков Т.Ж. Региональные особенности социального неравенства в Кыргызстане. Монография. - Б., 2010. - 129-б.